

ODRAZ DOKTRÍN ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ V NÁRODNÍ LEGISLATIVĚ

RADKA CHLEBCOVÁ

Právnická fakulta MU, Česká republika

Abstract in original language

Cílem příspěvku je nastínit posluchačům vztah mezi teoretickými doktrínami rozhodčího řízení a praxí rozhodčího řízení, jak se projevuje v rozhodování rozhodců a v národní legislativě upravující rozhodčího řízení. Příspěvek se bude věnovat legislativě vybraných států a zhodnocení toho, která doktrína se v nich promítá. Pozornost bude věnována jak angloamerickému přístupu, tak i přístupu v evropských státech a jejich zhodnocení z doktrinárního hlediska.

Key words in original language

Doktríny rozhodčího řízení; Národní právo a rozhodčí řízení; Jurisdikční doktrína; Smluvní doktrína; Smíšená doktrína.

Abstract

The aim of the conference paper is to provide an overview of the practical impact of the doctrines of the international arbitration on the national law regarding the international arbitration. The paper will deal with the legislation of European as well non-European states and examine with doctrine is in the national law the leading one.

Key words

Doctrines of the international arbitration; National law and arbitration; Jurisdiction doctrine; Consensual doctrine; Mixed doctrine.

Právní povaha rozhodčího řízení byla po mnoho desítek let jednou z velmi kontroverzních otázek. Jedná se o prodlouženou ruku státní moci, nebo spíše soukromou justici nezávislou na státu a státní moci? Označíme-li rozhodčí řízení za soukromý způsob řešení sporů s právně závaznými a státní mocí vynutitelnými důsledky, je nutné se ptát, zda a jak moc je tento soukromý způsob řešení sporů podroben státní regulaci a kontrole. Který z právních řádů by měl mít na rozhodčí řízení klíčový vliv. Měl by to být národní právní řád? Kterého státu? Nebo by to měla být nadnárodní pravidla? Které instituce? Popřípadě jejich kombinace?¹ Nebo je možné

¹ Lew, J. D. M., Mistelis, A. L., Kröll, S. M., *Comparative International Commercial Arbitration*. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2003, p. 71.

zaujmout zcela opačný pohled a tvrdit, že rozhodčí řízení má natolik soukromou povahu, že je podrobena výlučně regulaci stran sporu?²

Otázky uvedené v prvním odstavci mají dalekosáhlé faktické dopady na samotný průběh rozhodčího řízení a na to, zda budou jevy označované ve své celistvosti jako rozhodčí řízení považovány za hmotně právní (soukromoprávní) nebo za procesněprávní.³

Bude-li rozhodčí řízení kvalifikováno soukromoprávně, bude klíčový vliv na průběh rozhodčího řízení přiznán samotným stranám sporu. Rozhodující bude autonomie vůle stran projevená v rozhodčí smlouvě a rozsah využití této autonomie (co všechno strany pro průběh rozhodčího řízení upravily v rozhodčí smlouvě). Národní právní řád a požadavky z něj plynoucí by ustupoval do pozadí a fungoval jako pomocná ruka ve chvíli, kdy strany neupravily některé otázky. Role právní řádu by vzrůstala ve fázi po vydání rozhodčího nálezu, pokud by nebyl stranami dobrovolně vykonán a bylo potřeba využít donucující síly státu. Při soukromoprávní kvalifikaci rozhodčího řízení je nutné se ptát, jak moc mohou státní soudy vykonávat kontrolní funkci a např. zrušit rozhodčí nález, a jaké důvody pro zrušení rozhodčího nálezu by byly přiměřené.

Naopak, pokud by se rozhodčí řízení považovalo spíše za procesněprávní institut, byla by role vůle stran velmi omezená a vzrostla by pomocná a kontrolní funkce státních soudů a národního práva. Soudy by mohly jmenovat a odvolávat rozhodce, kontrolovat dodržování procesního postupu během rozhodčího řízení, kontrolovat dodržování procesního či hmotného práva daného státu, rušit rozhodčí nálezy vydané na jejich území, odmítnout výkon cizího rozhodčího nálezu na základě stejných důvodů jako u cizího soudního rozhodnutí apod. Při tomto pojetí role stran ustupuje do pozadí. Např. i volba hmotného práva, na jehož základě mají rozhodci rozhodovat, a jeho aplikace při hodnocení práv a povinností stran by mohla být podrobena kontrole pomocí základních principů a mezinárodně kogentních norem státu, kde probíhá rozhodčí řízení.

V teoretické rovině se zkoumání povahy rozhodčího řízení věnují jednotlivé doktríny rozhodčího řízení. Je logické, že úprava rozhodčího řízení jednotlivých států je projevem jejich vztahu k rozhodčímu řízení, potřeb, obchodních i mocenských zájmů. Doktríny rozhodčího řízení jsou při stanovení pravidel rozhodčího řízení ve srovnání se skutečnými potřebami v druhořadém postavení. Hlavním měřítkem se zdá být především efektivita úpravy. Projevy doktrín rozhodčího řízení v rámci jednotlivých právních

² Lew, J. D. M., *Applicable Law in International Commercial Arbitration*. Dobbs Ferry, NY : Oceana: Sijthoff & Noordhoff, 1978, p. 51-63.

³ Schlosser, P., *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1989, p. 28.

řádů proto nejsou patrné na první pohled a je potřeba je hledat v ustanoveních rozhodčích zákonů a v judikatuře rozhodčích soudů.

Cílem tohoto příspěvku je nastínit praktický odraz doktrín rozhodčího řízení v legislativě vybraných států a posoudit soukromo- nebo procesněprávní povahu rozhodčího řízení těchto států. Zajímavé je, že se při zkoumání povahy rozhodčího řízení setkáme spíše s tzv. *angloamerický* či *kontinentální* koncept rozhodčího řízení, než se samotnými doktrínami. První z nich je charakteristický pro angloamerické rozhodčí řízení a promítl se i do právní úpravy afrických a asijských států. Druhý z nich se vyvinul ve Francii a posléze ovlivnil rozhodčí řízení v afrických státech, které byly pod francouzskou koloniální nadvládou, a dále státy středního východu. Španělsko ovlivnilo podobu rozhodčího řízení v latinské Americe, Německo poté v Japonsku a Číně, Belgie zase v Kongu a Nizozemí v Indonésii. V uvedených konceptech se sice dá vystopovat převažující vliv jedné či druhé doktríny, ale o jasném projevu některé z nich se hovořit nedá.

Za povšimnutí stojí, že se uvedené právní úpravy datují maximálně do roku 1998. Poté došlo ve většině států k přijetí modelového zákona UNCITRAL, čímž se do problematiky rozhodčího řízení oficiálně dostává nový pojem „sídla rozhodčího řízení“.

Následující řádky se věnují *angloamerickému* a posléze *kontinentálnímu* konceptu rozhodčího řízení ve vybraných státech a jejich hodnocení z doktrinálního hlediska.

1. ANGLOAMERICKÝ KONCEPT A PRÁVNÍ ÚPRAVA ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ VE VELKÉ BRITÁNII:

Angloamerický koncept rozhodčího řízení byl ve Velké Británii vždy založen na silné kontrolní moci anglických soudů ve vztahu k soudům rozhodčím a rozhodčímu řízení. Až zákon o rozhodčím řízení z roku 1996 omezil ve srovnání s předchozími právními úpravami podstatně tuto moc.⁴

Dle zákona o rozhodčím řízení z roku 1950 neměli rozhodci výlučnou pravomoc. Strana mohla v každém okamžiku žádat, aby byla právní otázka týkající se merita sporu předložena státnímu soudu (*special case*), jenž o ní rozhodl rozsudkem.⁵ Vyloučení této možnosti ve smlouvě bylo v rozporu s veřejným pořádkem. Došlo tak k rozdělení pravomoci mezi soudy a rozhodce. Tento postup byl často kritizován, neboť vedl k častému zneužití a prodlužování rozhodčího řízení. Soudy byly dle rozhodčího zákona z roku 1950 oprávněny zrušit rozhodčí nález pro chyby v právních i faktických

⁴ Sanders, P., *Quo Vadis Arbitration?* The Hague: Kluwer Law International, 1999, p. 27 an.

⁵ Petrochilos, G., *Procedural Law in International Arbitration*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 55 an.

otázkách. Strach rozhodců ze zrušení rozhodčího nálezu se projevil tím, že rozhodci přestali rozhodčí nález odůvodňovat a odůvodnění bylo raději včleněno do zvláštního dokumentu.

V roce 1979 byla zrušena možnost *special case* postupu. Nadále mohl rozhodčí nález z hlediska případných právních vad přezkoumávat pouze High Court. Obrátit se na High Court bylo nově možné až po vydání rozhodčího nálezu. Bylo na uvážení High Court, zda odvolání povolí a projedná. Běžně se tak činilo pouze tehdy, pokud právní otázka měla vzhledem ke všem okolnostem případu zásadní význam pro rozhodnutí ve věci a mohla podstatně ovlivnit práva a povinnosti stran. Možnost odvolání mohla být nově vyloučena ujednáním stran ve smlouvě. Aby bylo odvolání efektivní, mohl High Court po rozhodčím soudu požadovat dodání odůvodnění rozhodčího nálezu. Postupně se tak vydávání rozhodčího nálezu s odůvodněním stávalo běžné.

Zákon o rozhodčím řízení z roku 1996 přinesl další pokrokové změny, liberalizaci rozhodčího řízení ze státní kontroly, včetně přijetí některých ustanovení modelového zákona UNCITRAL. Zůstala možnost odvolání se proti chybnému rozhodnutí právních otázek. Soud se však nyní mohl odvoláním zabývat, jen pokud bylo rozhodováno dle anglického práva a jednalo-li se o klíčovou otázku pro rozhodnutí ve věci, a pokud strany možnost odvolání nevyloučily. Soud mohl rozhodčí nález potvrdit, změnit, částečně nebo zcela zrušit. Pro pozdější úvahy o povaze rozhodčího řízení ve Velké Británii je podstatné, že strany byly oprávněny možnost odvolání smlouvou vyloučit.

I dle tohoto rozhodčího zákona mohl státní soud požadovat po rozhodčím soudu vydání odůvodnění nálezu. Právě otázka odůvodnění rozhodčího nálezu a automaticnosti začlenění odůvodnění do rozhodčího nálezu byla jedním z hlavních rozdílů mezi angloamerickým a kontinentálním konceptem. Postupem doby se ale tento rozdíl stírá.⁶

Anglický vzor převzaly i jiné země, například Ruská federace a Ukrajina. Pouze u možnosti odvolání se proti rozhodčímu nálezu vynechaly možnost stran dohodnout se v rozhodčí smlouvě jinak.

HODNOCENÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY Z DOKTRINÁLNÍHO HLEDISKA:

Rozhodčí řízení ve Velké Británii bylo před rokem 1996 na první pohled poznamenáno jurisdikčním přístupem. Nejvíc upoutá možnost nechat rozhodčí nález po právní stránce přezkoumat státním soudem, která se uchovala i po roce 1996. Do roku 1979 bylo dokonce možné předložit státnímu soudu již v průběhu rozhodčího řízení řešení jakékoli právní otázky. Zajímavý je také postoj anglického práva, dle něž musí být každé

⁶ Sanders, P., *Quo Vadis Arbitration?* The Hague: Kluwer Law International, 1999, p. 27 an.

rozhodčí řízení podrobena některému národnímu právu. Anglické právo tak zcela odmítlo možnost denationalizace rozhodčího řízení. Výslovně se zmiňuje, že rozhodčí řízení musí být podrobena „národnímu“ právu, čímž se vylučuje přímý odkaz na *lex mercatoria*⁷.

I když se zdá, že se ve Velké Británii vzorově promítla jurisdikční teorie, je nutné poukázat na následující odchylky: Dle jurisdikční teorie mají rozhodci postavení srovnatelné se soudci a vykonávají veřejnou moc. Silné kontrolní oprávnění státních soudů však působí, jako by ve Velké Británii měli rozhodci spíše „podveřejnou“ moc a jako by rozhodčí řízení bylo jen tolerovanou alternativou státního řešení sporů. Striktní odlišování práva aplikovatelného na rozhodčí smlouvu a práva aplikovatelného na procesní otázky je jedním z prvků smíšené teorie v pojetí profesora Sauser-Hall⁸. Neomezená možnost zvolit si rozhodné právo a místo řešení sporu je zase jedním z prvků smluvní teorie, popřípadě smíšené. Vezmou-li se v úvahu změny v rozhodčích zákonech, k nimž ve Velké Británii došlo, není již absolutní závěr o jurisdikční teorii přesvědčivý. Současně se ale nedá ani říci, že by se rozhodčí řízení ve Velké Británii posunulo od teorie jurisdikční ke smluvní, neboť smluvní teorie vychází z nepsané rovnováhy smluvních a jurisdikčních prvků. Proto by bylo nejvhodnější považovat úpravu rozhodčího řízení ve Velké Británii za jurisdikčně-smíšenou, či oslabenou jurisdikční teorii. Tím však, pod vlivem reakce na právní realitu i na konkrétní právní úpravu, vytváříme novou doktrinní kategorii.

2. KONTINENTÁLNÍ KONCEPT A PRÁVNÍ ÚPRAVA ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ:

Kontinentální přístup se od angloamerického odlišuje především nemožností soudů zasahovat do merita sporu, možností pověřit rozhodce k rozhodování *ex aequo et bono* a odůvodněním rozhodčích nálezů.

Spor je ve státech, jež jsou pod vlivem kontinentálního přístupu, mohou rozhodnout pouze rozhodci. Nehraje roli, zda se jedná právní nebo faktické otázky. Odvolání do merita sporu je přípustné jen ve výjimečných případech – např. ve Francii u vnitrostátního rozhodčího řízení. Obecně však platí, že i když je rozhodnutí rozhodců zjevně špatné, není možné proti němu podat odvolání u státních soudů, ledaže by bylo v rozporu s veřejným pořádkem státu jeho vydání. Rozpor s veřejným pořádkem je také důvodem pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu.

V souladu s kontinentálním přístupem mohou strany zmocnit rozhodce k rozhodování jako *amiable compositeurs* nebo *ex aequo et bono*. Země ovlivněné tímto konceptem mají ve svých zákonech o rozhodčím řízení

⁷ Nepřímý, tedy pokud jeho použití povoluje národní právo zvolené stranami, by byl možný.

⁸ Lew, J, D, M., Mistelis, A., L., Kröll, S., M., Comparative International Commercial Arbitration. The Hague, London., New York: Kluwer Law International, 2003, p. 79.

běžně zakotveno, že rozhodci postupují podle práva, pokud strany neurčí jinak (tzv. duální systém)⁹. Ve Španělsku a Argentině má rozhodování jako *amiable compositeurs* dokonce přednost před postupem dle práva. Naopak v zemích bývalého východního bloku se upřednostňuje rozhodování dle práva, ale další možnosti jsou ponechány na vůli stran. V angloamerických zemích nebylo rozhodování jako *amiable compositeurs* nebo *ex aequo et bono* původně vůbec známé. Až dle rozhodčího zákona z roku 1996 jsou tyto postupy umožněny.

O problematice odůvodnění rozhodčích nálezů již bylo pojednáno výše. Zatímco v angloamerických zemích bylo běžné neodůvodňovat nález, popřípadě včlenit odůvodnění do samostatného dokumentu, je v kontinentálních zemích běžné odůvodnění připojit, ale na výslovné přání stran mohou rozhodci vydat rozhodčí nález bez odůvodnění. V dnešní době se v tomto ohledu rozdíl mezi kontinentálním a angloamerickým přístupem stírá.

FRANCIE:

Ve Francii nebyl až do roku 1981 jasně určen aplikační rozsah francouzských zákonů o rozhodčím řízení ani jurisdikce francouzských soudů. Na základě judikatury se francouzské právo aplikovalo na rozhodčí řízení, kde se strany dohodly na jejich podrobení francouzskému právu. Francouzské právo odlišovalo právo aplikovatelné na rozhodčí smlouvu a právo aplikovatelné na procesní postup. Úkolem soudu či rozhodců bylo určit, které z těchto dvou práv strany zvolily. Pokud strany výslovně zvolily právo, jímž se má řídit procesní postup, měla být tato dohoda respektována. V případě absence vůle stran ohledně procesního práva se aplikovalo právo místa konání rozhodčího řízení či právo sídla rozhodčí instituce. Místo konání rozhodčího řízení však nemělo žádnou zvláštní právní existenci či význam.¹⁰

Pokud jde o kontrolní moc soudů, je vhodné zmínit rozhodnutí ve věci *Aksa* a ve věci *Göteverken*.¹¹ V obou případech se jednalo o možnost zrušení rozhodčího nálezu v situaci, kdy byl sice vydán ve Francii, ale stranami byli cizinci a spor neměl jiné spojení s územím Francie. Strany v rozhodčí smlouvě vyloučily použití francouzského práva. Povoláný soud posuzoval, zda je rozhodčí nález podroben francouzskému právu (minimálně procesnímu) a pokud ano, tak v jakém rozsahu. Nakonec dospěl k názoru, že ani na jedno z rozhodčích řízení nedopadá francouzské právo, a proto

⁹ Sanders, P., *Quo Vadis Arbitration?* The Hague: Kluwer Law International, 1999, p. 33 an.

¹⁰ Petrochilos, G., *Procedural Law in International Arbitration*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 53 an.

¹¹ *Ididem*

Francie není vhodným forem pro výkon kontroly rozhodčích nálezů. Rozhodčí nález nebyl dle názoru soudu jakýmkoli způsobem spojen s francouzským právním řádem, obě strany byly cizinci a smlouvy měly být vykonány v zahraničí.

HODNOCENÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY Z DOKTRINÁLNÍHO HLEDISKA:

Ve francouzské úpravě rozhodčího řízení zaujme široká svoboda rozhodců i stran. Strany si mohou zvolit rozhodné právo hmotné i procesní, místo konání rozhodčího řízení a jejich dohoda musí být respektována. Místo konání rozhodčího řízení nemá žádný zvláštní právní význam, čímž se rapidně omezuje i kontrolní pravomoc státních francouzských soudů a jejich vliv na rozhodčí řízení. I když byl rozhodčí nález vydán na území Francie, neznamená to, že Francouzské soudy se budou cítit pravomocné k jeho přezkoumání. Přezkoumání po právní stránce je nepředstavitelné. Uvedené by svádělo k závěru, že se ve Francii promítla smluvní teorie. Tento závěr je jistě správný, nikoli však definitivní. I když je vliv státu na rozhodčí řízení minimalizován, je minimalizován, protože si to tak sám stát přál a protože tak stanovil ve svých zákonech. Vliv státu na rozhodčí řízení je sice skrytý, ale klíčový. Právě proto, že stranám umožní řešit celou řadu otázek ve vlastní režii a rozhodovat autonomně o řešení jejich sporu. Rozhodčí řízení je tedy počato smlouvu stran, nicméně pokud se podíváme ještě o krok dále, vždy najdeme odpovídající právní úpravu povolující autonomní postup. Není to v žádném případě rozhodčí smlouva, která sama o sobě dává rozhodcům pravomoc vydat rozhodčí nález.

Stejně jako i v případě Velké Británie je nutné konstatovat, že se ve Francii sice promítla rozhodujícím způsobem jedna doktrína, je ovšem silně modifikována prvky smluvní či smíšené teorie.

NĚMECKO:

Do roku 1998 byl v Německu, podobně jako i v jiných státech, pouze rámcově a nepřesně stanoven aplikační rozsah rozhodčích zákonů. Národnost rozhodčího nálezu závisela dle ustanovení § 1044 ZPO na procesním právu, které se ve skutečnosti v průběhu rozhodčího řízení aplikovalo. „Domácí rozhodnutí“ byla rozhodnutí vydaná dle německého práva. Volba procesního práva příslušela stranám. Strany se mohly také dohodnout, že se německé právo použije i v případě rozhodčího řízení konaného na území jiného státu, požadavek domácího rozhodčího nálezu byl i tak naplněn. Statut implementující New Yorskou úmluvu totiž zakotvuje možnost německých soudů pokládat tyto rozhodčí nálezy za domácí. Rozsah kontrolních funkcí německých soudů byl v tomto případě závislý na ustanoveních práva státu, kde se rozhodčí řízení skutečně konalo. Jinak by snadno mohlo dojít k porušení suverenity cizího státu. Naopak

pokud se rozhodčí řízení konalo na území Německa, ale aplikovalo se cizí právo, německé soudy odmítly vykonávat kontrolní a pomocné funkce.¹²

V Německu původně scházela speciální úprava pro uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů. Spolu s přijetím ZPO se prosadil názor, že cizí rozhodčí nálezy nemohou být podrobeny zkoumání ze strany německých soudů a následnému odmítnutí uznání a výkonu na základě stejných důvodů, jako to bylo možné u rozhodčích nálezů domácích. Tento postoj byl i přes nelibost soudů vykládán jako jasný projev jurisdikční teorie v dosahu německého právního řádu. Rozhodčí smlouva tak měla být posuzována především dle práva státu, v jehož jurisdikci se konalo rozhodčí řízení. I přes mnohé pokusy o poukázání na smluvní prvky německé úpravy měl výše uvedený přístup značný úspěch.¹³

HODNOCENÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY Z DOKTRINÁLNÍHO HLEDISKA:

I když si to německá teorie dlouho nechtěla připustit, mají francouzské a německé rozhodčí řízení společné prvky, především pokud jde o postavení stran a možností jejich autonomního postupu, volby práva a procesního postupu rozhodců. Přesto je vliv státu a jím vydaných zákonů na rozhodčí řízení mnohem znatelnější, což dává tušit výslovné rozlišení mezi domácí a zahraničními rozhodčími řízeními a stanovení rozsahu kontrolní funkce státních soudů (na rozdíl od Francie, kde bylo řešení této otázky ponecháno soudům). Mnohé teoretické stati tento závěr jen potvrzují, když o Německu hovoří jako o státu, který ve svém zákonodárství realizoval jurisdikční teorii. Na druhou stranu nelze opomenout reálné postavení stran, roli rozhodčí smlouvy pro rozhodčí řízení a liberalizační posun, k němuž pomalu dochází. Dále je potřeba podotknout, že závěr německých teoretiků o jurisdikční teorii byl postaven na jednom klíčovém argumentu: Odlišný přístup uznání a výkonu domácích a zahraničních rozhodčích nálezů. Další prvky nebyly relevantním způsobem brány v potaz, což je základní chybou při hodnocení právní úpravy z hlediska doktrín rozhodčího řízení. Srovnáme-li německý přístup k rozhodčímu řízení s přístupem ve Velké Británii, dalo by se o Německu hovořit spíše jako o zástupci smluvní teorie než teorie jurisdikční.

LATINSKOAMERICKÉ ZEMĚ:

V latinskoamerických zemích se projevuje především koncept kontinentálního práva, neboť se ve velké míře jedná o bývalé kolonie Španělska a Portugalska. Vedle samotné rozhodčí smlouvy se vyžaduje ještě podřízení se rozhodčímu řízení (*compromiso*) ve chvíli, kdy by skutečně

¹² Petrochilos, G., *Procedural Law in International Arbitration*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 51.

¹³ Schlosser, P., *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1989, p. 31.

mělo začít. *Compromiso* je smlouvou mezi stranami a rozhodcem, obsahujícím jména stran i jejich pozici ve sporu. Rozhodčí smlouva se stává efektivní a operativní až po uzavření této zvláštní smlouvy. Pokud se strany na *compromiso* nedohodnou, je v některých zemích možno požádat soud o jeho vydání. V jiných je však rozhodčí řízení znemožněno. Rozhodce zde může rozhodovat jako *amiable compositeurs*, nebo v souladu s hmotným a procesním právem, které by musel aplikovat soud. Strany si však mohou určit jinak. Možnost zrušení rozhodčích nálezů se odlišuje u *amiable compositeurs* a u rozhodování dle práva, byť určeného stranami. Důvody, pro něž je možné zrušit rozhodčí nález vydaný *amiable compositeurs* jsou mnohem užší, než v druhém případě.

HODNOCENÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY Z DOKTRINÁLNÍHO HLEDISKA:

I když se v Latinskoamerických zemích odrazil více koncept kontinentální, má právo jednotlivých států a požadavky z něj vyplývající klíčový význam. Efektivita rozhodčí smlouvy, jev samozřejmý v mnoha jiných státech, je zde ze zákona podmíněn další dohodou stran. Podléhá tak speciálnímu zákonnému požadavku. Jeho naplnění se v některých státech může ujmout státní soud. V jiných státech je, pokud se strany na této dodatečné dohodě neshodou, konání rozhodčího řízení vyloučeno. Autonomie vůle stran a celá podstata rozhodčího řízení tak podléhá podstatným omezením ze strany státu, což je klíčový prvek jurisdikční teorie. Pokud se však strany dohodou, mohou ve většině států dále regulovat průběh rozhodčího řízení, osoby rozhodců, rozhodné právo či způsob řešení sporu. Ani v Latinskoamerických zemích nenajdeme čistou variantu některé z doktrín rozhodčího řízení, ale spíše jurisdikční teorii se smluvními prvky.

ARABSKÉ ZEMĚ:

Arabské země jsou ovlivněny jak kontinentálním tak i angloamerickým konceptem. Nejzajímavější problematikou rozhodčího řízení arabských zemí je aplikace práva Sharia. Jeho zdrojem je Korán a Sunna a je považováno za nedotknutelné. Může však být interpretováno. Ačkoli Sharia obsahuje pouze minimum zmínek o rozhodčím řízení, hraje i tak podstatnou roli. Rozhodčí řízení je možné ujednat jen u existujících sporů. K řešení sporu je možné povolát jen jednoho rozhodce. Jmenování více osob není povoleno, a pokud výjimečně je, musí dojít k jednomyslnému rozhodnutí. Rozhodce musí být muslim, muž, musí znát velice dobře Sharia a je při své činnosti vázán muslimským právem. Jmenování rozhodce je odvolatelné až do vydání rozhodčího nálezu. Procesní právo, které bude rozhodce aplikovat, závisí na škole, k níž se hlásí. Ačkoli je uznané, že rozhodnutí rozhodce je považováno za konečné, vykonatelné a má postavení soudního rozhodnutí, je i tak vhodné nechat i jej potvrdit kadim. Poté již rozhodčí nález nemůže být měněn. Vady ve faktických zjištěních nevedou ke zrušení

rozhodčího nálezu, na rozdíl od porušení práva Sharia, které vede k přezkoumání nálezu a jeho zrušení kadim.¹⁴

Odkaz na právo Sharia je většinou zakotven přímo v ústavách. Je považováno za integrální součást muslimského práva, a proto se bez dalšího aplikuje. Liší se pouze stupeň jeho aplikace. Snad jen v tomto jediném případě bych si dovolila tvrdit, že se jedná o čistou verzi jurisdikční teorie.

ZÁVĚREM

„Kolik států, tolik verzí doktrín rozhodčího řízení?“

V předchozí části práce uvedené nastínění právních úprav rozhodčího řízení v některých zemích a následné hodnocení těchto právních úprav z doktrinárního hlediska odhalil, že v právních úpravách běžně nenajdeme prvky pouze smluvní či jurisdikční doktríny. Naprosto běžné jsou jejich barvitě kombinace. Každý stát při úpravě rozhodčího řízení reaguje na své vlastní potřeby a zájmy. Proto se dá při troše nadsázky říci, že kolik je států, tolik je verzí jednotlivých doktrín.

Zcela oprávněná je poté otázka, zda má zkoumání právních úprav rozhodčího řízení z doktrinárního hlediska vůbec smysl. Reálná mnohost verzí jednotlivých doktrín činí snahu o jejich kategorizaci zbytečnou a výsledek nepřesný a sporný.

V novější literatuře věnující se rozhodčímu řízení se s problematikou doktrín rozhodčího řízení již nesetkáme. Jedním z důvodů může být výše uvedená zmatečnost, na niž se musí při zkoumání reálných právních úprav narazit. Dalším důvodem je akceptace skutečnosti, že doktrinární pohled na rozhodčí řízení neodpovídá realitě.

Další důvod pro vypuštění doktrinárně teoretického úvodu je podstatněji. Mízení pojednání o doktrínách rozhodčího řízení jde ruku s rukou s přijímáním nových rozhodčích zákonů a inspirováním se modelových zákonem UNCITRAL. Modelový zákon UNCITRAL je jednak oprostěn od doktrinárních úvah a jednak – a to považuji za klíčové – přichází se zcela nových pojmem: Sídlem rozhodčího řízení. Literatura se začala věnovat zkoumání tohoto pojmu a jeho dopadu na rozhodčí řízení, na právo rozhodné, možnost autonomie stran, procesní postup, na možnost denationalizace rozhodčího řízení či použití *lex mercatoria*. Najednou tak není podstatné, zda je rozhodčí řízení soukromoprávní nebo procesněprávní institut, ale kde se koná a jaké právo jej může omezovat.

Tímto přístupem se mnohem lépe reaguje na právní i faktickou realitu a komplikovanost vlivů podmiňujících rozhodčího řízení. Doktrinární

¹⁴ Sanders, P., *Quo Vadis Arbitration?* The Hague: Kluwer Law International, 1999, p. 27 an.

hodnocení se stává přežitkem. Nový přístup ve své podstatě akceptoval nevyvratitelný fakt, že rozhodčí řízení je vždy podrobena právní úpravě státu, na jehož území se koná. Zákonná úprava tohoto státu je jeho suverénním právem a *conditio sine qua* non pro konání rozhodčího řízení. Stát je jediný, kdo se tohoto úkolu může zhostit a efektivně jej splnit. Je tedy na státu, aby si zvolil, zda do svých zákon promítne tu či onu teorii, ten či onen postup.

Dokud právo, jež je pokládáno za aplikovatelné, neumožní stranám předložit spor rozhodcům, nezmocní rozhodce k slyšení sporu a rozhodnutí sporných otázek či neumožní vykonat rozhodnutí rozhodců, postrádá snaha o jakékoli rozhodčí řízení smysl.

Zatímco příznivci jurisdikční teorie se na tomto místě zastavili a dospěli k názoru, že autonomie stran je vlastně podřadným prvkem, jde nový přístup dále. Poté, kdy akceptoval právo státu na úpravu rozhodčího řízení, zkoumá v detailech, jak je rozhodčí řízení upraveno a jakou míru autonomie vůle stran stát připustil. Jinými slovy, zda je právní úprava rozhodčího řízení smluvně nebo spíše jurisdikčně orientovaná, aniž by však měl potřebu uchýlovat se k nepřesnému doktrinárnímu hodnocení. Středobodem jeho úvah je jediný pevný bod: Místo konání rozhodčího řízení.

Literature:

- Rozehnalová, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, p. 52-58.
- Sanders, P., *Quo Vadis Arbitration?* The Hague: Kluwer Law International, 1999, p. 27 an.
- Schlosser, P., *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1989, p. 31.
- Petrochilos, G., *Procedural Law in International Arbitration*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 51.
- Samuel, A., *Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration: A Study of Belgian, Dutch, English, French, Swedish, Swiss, U.S. and West German Law*. Zürich: Schulhess Polygraphischer Verlag, 1989, s. 67.
- Lew, J. D. M., *Applicable Law in International Commercial Arbitration*. Dobbs Ferry, NY : Oceana: Sijthoff & Noordhoff, 1978, p. 52 an.

*Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition.
Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4990-1*

- Lew, J, D, M., Mistelis, A., L., Kröll, S., M., Comparative International Commercial Arbitration. The Hague, London., New York: Kluwer Law International, 2003, p. 81.

Contact – email

Radka.Chlebcova@law.muni.cz